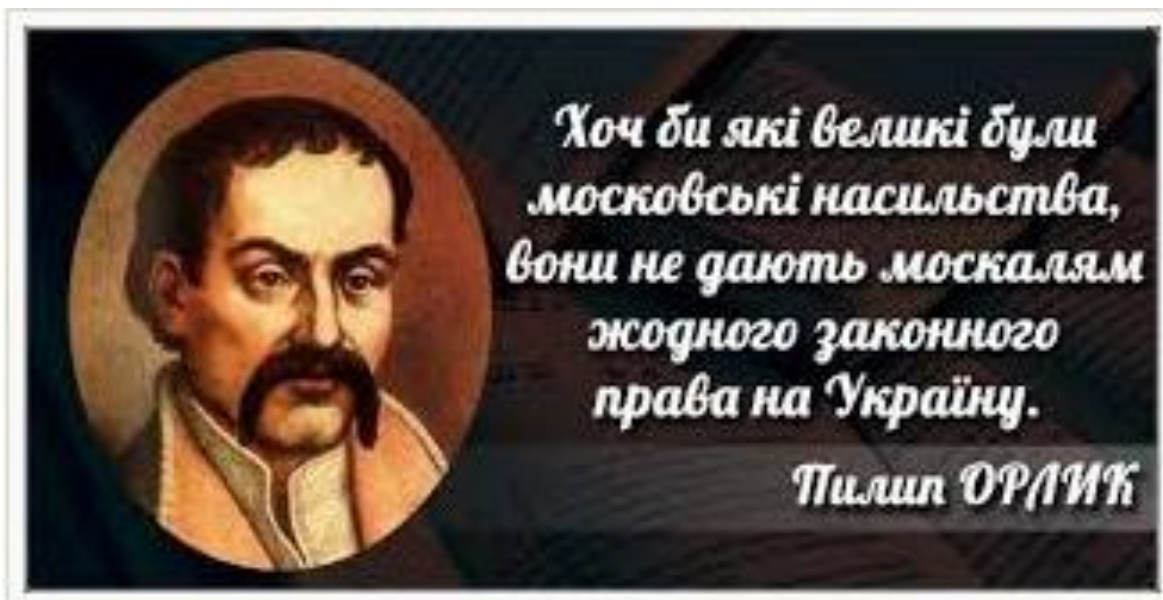

Пилип Орлик

1672 - 1742

Пилип Орлик – український політичний, державний і військовий діяч, Генеральний писар, Гетьман Війська Запорозького у вигнанні (1710-1742), автор однієї з перших у Європі конституцій, поет, публіцист – народився 11 (21) жовтня 1672 на території нинішньої Білорусі в сім'ї родовитої литовської шляхти чеського походження — Орликів.

Його родина сповідувала католицьку віру, проте Пилипа охрестили за православним обрядом. Від раннього дитинства хлопець виховувався в атмосфері культури та шляхетності.

Йому легко давалося навчання, він рано почав виявляти свої численні здібності, зокрема філологічні. Альма-матер майбутнього дипломата Пилипа Орлика — Києво-Могилянська академія. Тут він зміг повною мірою розкрити та відшліфувати власні таланти як оратор, поет, філософ, публіцист та поліглот.

Навчався відмінно, проявив поетичний талант та талант ораторства, цікавився філософією й літературою, добре володів українською, польською, церковнослов'янською, болгарською, італійською та іншими мовами. 1694 року Орлик з відзнакою закінчив академію.

Його вчителем був професор філософії Стефан Яворський. Саме за його рекомендацією молодий Орлик у 1698 р. стає кафедральним писарем Київської митрополії, 1700 р. — писарем Генеральної військової канцелярії, 1706 р. — секретарем канцелярії київського митрополита, а через короткий час був запрошений до гетьманської канцелярії в Батурин.

Входячи до найближчого оточення Івана Мазепи, Орлик належав до числа його повірених («конфідентів»), виконуючи обов'язки особистого секретаря. Через його руки проходило таємне листування гетьмана з Карлом XII, польським королем Станіславом Лещинським, польськими магнатами та російськими можновладцями. Саме тоді Мазепа виношував план масштабної визвольної боротьби проти Петра I.

У 1708 році П. Орлик брав участь у виступі Гетьмана Івана Мазепи проти Петра I. Після Полтавської поразки разом із Мазепою і Карлом XII виїхав у Бендери. За Іваном Мазепою до Бендер пішли близько 50 провідних представників старшини, майже 500 козаків із Гетьманщини та понад 4 тисячі запорожців. Минув лише рік після еміграції, як помер Іван Мазепа. Козаки обрали **5 квітня 1710-го року Пилипа Орлика гетьманом України (у вигнанні)**. Обрання відбулося в присутності запорожців, генеральної старшини, козацтва, а також османського султана і шведського короля Карла XII.

Свою гетьманську діяльність він розпочав з укладання **«Пактів і Конституцій прав і вольностей Війська Запорізького»**, відомого також як Конституція Пилипа Орлика.

Цей документ — безпрецедентне явище не лише для України, а й, за великим рахунком, для Європи, адже він став однією з перших конституцій. У ньому чітко прописано взаємодію народу та виборної влади, визначено державний устрій, кордони (між Польщею і Росією) та столицю України — Київ.

У конституції впроваджується двопалатний парламент, який нині діє у більшості країн світу. Конституція вперше запропонувала розподіл влади на окремі гілки. Законодавча влада – Генеральна Рада, до якої мали входити генеральна та полкова старшина, представники козацьких полків (генеральні радники) і Запорозької Січі. Генеральна Рада мала скликатися тричі на рік – на Різдво, Великдень та Покрову. Впродовж часу «між сесіями» повноваження Генеральної Ради виконували гетьман і Рада генеральної старшини – вища виконавча влада. Суд за Конституцією мав бути незалежний. Уперше Орлик застосовує поняття «вільний народ», тобто населення конкретної території, яке має самоврядні права. Конституція обмежувала привілеї гетьмана та старшини, вирівнювала козаків у правах, зберігаючи при цьому окремий статус запорожців. Окрім того, передбачала політичну незалежність України від Московії та розбудову незалежної української Церкви.

Продовжуючи справу свого попередника Івана Мазепи, 1710 року гетьман Орлик за підтримки Карла XII, Османської імперії та кримських татар розпочав підготовку до нового масштабного походу проти московського царя. Він вирушив у нього 12 лютого 1711 року з 16-тисячним військом. Українське населення отримало попередньо розіслані універсали із закликами до повстання проти московської влади. Петро I неабияк перелякався, проте і цей виступ зазнав фіаско — зокрема через зраду татарських союзників. Вражений військовою невдачею та втратою підтримки, Орлик повернувся до Бендер.

В 1714 році був із Карлом XII у Молдовському князівстві, а потім разом із ним переїхав до Шведської імперії, де перебував аж до 1720 року. У 1720 році через Німеччину, Чехію, Шлезьк прибув до Речі Посполитої, де пробув до березня 1722

року. З Речі Посполитої виїхав до Османської імперії, де затримався якийсь час у Хотині, потім у Серезі, врешті зупинився в Салоніках та прожив тут до 1738 року.

30 років Гетьман в еміграції намагався привернути увагу світу до проблеми України. До дипломатичної боротьби він залучив і свого сина Григорія (який народився у Батурині 1702 року). До останніх своїх днів великий гетьман невтомно шукав підтримки української державності у володарів Франції, Великої Британії, Ватикану, Саксонії, Прусії, привертая увагу європейських володарів до трагічної долі рідної країни, розділеної між зажерливими сусідами.

Останні роки свого життя наполегливо працював над витворенням широкої антиросійської коаліції, розраховуючи на підтримку Туреччини, а також прихильного до нього Станіслава Лещинського і французького двору. Після 1738 року побувавши якийсь час у Чернівцях, Каушанах та в Букарешті, переїхав до Ясс (колишня столиця Молдовського князівства), де й **помер у 1742 році**.

Пилип Орлик залишив після себе багато листів і великий рукописний «Діаріуш подорожній» («Щоденник», 1720-1733, частково його видали 1938 року та повністю у 2013 році (видавництво «Темпора»). Написав також поетичні книжки: «Прогностик щасливий», приурочений полковнику Данилу Апостолу (1693), «Алکید Руський», присвячений Івану Мазепі (1695), а на честь полковника Івана Обидовського – «Гіппомен сарматський» (1698). Але насамперед він увійшов в історію як автор **«Пактів і Конституцій прав і вольностей Війська Запорізького»** – документу великої значущості в історії українського державотворення та для українського народу за долю якого він все життя боровся.